National Library of Israel
Al Hamishmar - על המשמר, 20.03.1953, page 5

א. נ. גנסין - ארבעים שנה למותו

במלאת 40 שנה למותו של א. נ. גנסין הננו מקדישים חלק מן ה„דף לספרות" לבחינת יצירתו והשפעתו. פנינו לכמה סופרים בבקשה להשיב לשאלות דלקמן, במסגרת המשאל שיופיע באותו דף:

א. מה יחסך ליצירת א. נ. גנסין?

ב. האם ניכרת, לדעתך, השפעתו על הפרוזה הצעירה שלנו? האם אתה מעריך השפעה כזאת כחיובית או כשלילית?

ג. האם חזרת לקרוא בזמן האחרון את סיפורי גנסין וכיצד התרשמת מהם עכשיו?

והרי התשובות שנתקבלו:

אהרון בר־שמואל:

א. מהי השפעת גנסין בספרותנו?

את ה„שער" וההקדמה לספרות העברית הצעירה, אפשר להתחיל בלא שום פקפוק בשני הדיסונאנסים שנתגלו במקהלה התחיתית הפסידו־קלאסית של ספרותנו, בתקופת עשר השנים של תהיה ומבוכה בעמים ובישראל שבין תרס"ג להרע"ג — שתי דגניות צנועות בתוך קמה מלאה ומזהיבה, שנתגלו באיחור ובתוך הסתייגות: אלה הם אורי ניסן גנסין בפרוזה, ואברהם בן־יצחק בשירה.

היה גם איזה שיתוף־גורל ביוגרפי־קלנדרי לשני מבשרים אלה של הספרות הצעירה, ש„מיתתם היתה לידתם". אילו היו שניהם חיים כיום, בתשי"ג לפ"ק, היה א. נ. גנסין בן 73, ובן־יצחק — בן 71. גנסין מת בן 33, ובן־יצחק מת בן 68, אבל בספרות „מת" אף הוא בהיותו בן 33 בערך. שניהם — גנסין בארבעת ספוריו העיקריים ובן־יצחק בתריסר שיריו — השפיעו על הספרות העברית הצעירה השפעה ישרה, ויותר מזה השפעה עקיפין. אבל בעוד ששמו של גנסין, אשר מת לפני 40 שנה, נכנס כבר לתוך תולדות הספרות העברית והוכר כבר לאחד מאבות־האסכולות שלה, הרי בן־יצחק — מתוך שהאריך ימים יותר ושיריו לא כונסו בספר, נשכח בספרות במשך דור שלם. בעוד שבניו ונכדיו עשו חיל, הוא עצמו נתגלה רק עם פטירתו הפיזית לפני שלש שנים.

כשאנו אומרים „הספרות העברית הצעירה", אין הכוונה דווקא לספרות הצעירה בגיל של עשר השנים האחרונות אלא לצעירה מבחינת הכוון והאידיאולוגיה, שימיה כבר ימי דור וחצי. השפעת גנסין נמשכת כבר לאורך שתי משמרות בספרות העברית. הוא השפיע ב„ריאליזם הלירי", בסגנון, בריתמוס, בהלך־הרוח, בשמושים לשונים מיוחדים ה„גנסיניות" (חסידי הקו הקלאסי דרשוה לשלילה) — וזהי הגדרה כמעט לכסיקוגרפית לבריחה מן הסטאנדארט הבעל־ביתי, מן המטבע השחוקה, מן הנוסח המדושש; וזהי החתירה הבלתי־פוסקת לביטוי עצמי מקורי, וזהי הצלילה האמודאית אל מעמקי נפש האדם, וזהי זעקת הבלתי־מושג, זהו המאבק הנואש של היחיד בתוך החברה. הושפעו מגנסין, מבני משמרת קודמת — ח. הזז בראשיתו (בפרט ב„ישובו של יער"), מ. חיוג (מספר מבטיח, שפירסם ספורים ב„השילוח" האודיסאי בתחילת שנות העשרים), א. צ. גרינברג בפרוזה הפובליציסטית שלו, ואחרים, ידועים ולא־ידועים, שנכנסו לספרות סמוך לשקיעת גנסין ושבינתיים הגיעו לדרך עצמית משלהם. מן הבולטים והחשובים ביותר שבמשמרה הצעירה (בגיל), שהוא המשך ישר (כמעט) מעין זה שנוהגים לכנות בשם „גלגול נפש", מהדורה ארצישראלית של גנסין — הוא ס. יזהר. אבל בעקיפין אין כמעט מספר צעיר שלא הושפע במידת־מה מגנסין, ואם בכלי שני ושלישי. אפילו בעתונות שלנו שהיא בדרך הטבע רחוקה ת"ק פרסה מכל הלך־הרוח והמחשבה הגנסיני — אתה מוצא לפעמים מטבעות־לשון וניגוניהן ספציפיים מירושת גנסין או בדוגמותיו (יש אפילו עתונאי־פיליטוניסטן, שאימץ לו כפסיבדונים את שמו הפרטי של גנסין, והרבה מביטויו של גנסין שגורים ברשימותיו היומיומיות).

ב. האם השפעת גנסין חיובית או שלילית?

כל השפעה של יוצר־אמת בעל עצמיות וכובש נתיב חדש היא בדרך כלל השפעה־של־ברכה. גנסין עצמו היה בו־לי נתון להשפעות גדולים וטובים, מספרי רוסיה וסקנדינביה בעיקר, אבל השפעות אלו נבלעו ונתמזגו בתוך העצמיות הגנסינית. לעומת זה אלו שהושפעו מגנסין לא תמיד הצליחו (מהם אולי גם לא ניסו להצליח) להשתחרר מסימני־ההיכר הבולטים, מתוך הדחיסות המסחררת, שבכלי שני ושלישי אין בה עוד כמילא מן האלכוהל הגנסיני הראשוני והטבעי. כל קבלת השפעה בלא תנאי וסייג — תחילתה כעין השתעבדות מתוך הערצה, וסופה אפיגוניות והסתאבות. אף השפעותיהם של „יוצרי הנוסח" בתקופות הקודמות, מאפו ומנדלי, נדשדשו ונסתאבו במשך הזמן בגלל הלגיון הגדול של הולכים־בעקבות שבא אחריהם. צאו וראו, כמה „עגנונים" ו„הזזים" יש לנו כיום במשמרות האחרונות שלנו, פשוט עצום מספרם מספור. חקויו של גנסין כרוכה בו ריזיקה הרבה יותר, מפני הסכנה לפופולאריות, ולא רבים המוכנים להסתכן בכך. ועל־כן מותר לקבוע, כי השפעת גנסין, במידה שזו מתבטאת בחפוש דרך, במאבק על קצת ריתמוס בין השיטין, בדפוסי־ביטוי עצמיים התואמים לתוכן הדברים — השפעה זו כולה חיוב.

ג. האם אנו חוזרים לקרוא את גנסין, ומהי התרשמות הקריאה החדשה?

יצירות גנסין, הייתי אומר, הן לרבים מאתנו כעין אגרות אהבה ראשונה, שאדם חוזה ומעיין בהן מפעם לפעם, בחבה ובגעגועים וגם מתוך פרספקטיבה מסויימת של זמן, גם לאחר ששערותיו הכסיפו כבר. ריח בושם נודף מאגרות־אהבה אלו. הצוות המצומצם של גבורי גנסין, אלה הקרתנים החביבים, התוהים־נבוכים ואוהבים ונכזבים, לא נזדקנו ולא נתישנו כמעט ברבות הימים. ודומה, שהם גם בינארציים ואפילו בינזמניים. „הכאב העכמי" שלהם, זה המפרסם הנצחי, הוא אותו כאב העלומים ששינויי הזמן אינן שולטות בו לעולם. „גבורי" גנסין נעשו כבר כמעט לסמלים ופרוטוטיפוסים. ושירו „והיה כי ישוב מנודו" — שהוא, כפי שנתברר, יצירה משותפת לגנסין ולנערה אחת — נעשה לאחד משירי־האהבה הקלאסיים והאהובים ביותר בספרותנו.

גנסין הוא משום כך תשובה נצחת לאלה הנוהגים לחלק את הספרות לפי איזו חלוקה גיאוגרפית מקרית, לפי הווי „גלותי" והווי „ארצישראלי". התחומים אלה בספרות אין בהם ממש כמדומה, סדנא דשירה ודהתלבטות חד הוא מקוטב עד קוטב, ואין הבדל רב בין דמדומי־ערב והמאויים־שלא־באו־על־סיפוקם ו„השמים המכוכבים" והנערות הגיהוקות, אם בפוצ'פ ואם בגבעת־ברנר. או האם יש מישהו היכול להגדיר בדיוק את מקומו הגיאוגרפי של המואר הזה? — „באגמים ובביצות הגדולות שבקירוב מקום היה צפור אחת קובלת וקובלת בקול נואש, ומהנקיקים, אשר מאחורי ההרים, היתה הולכת ומזומזמת שירה של גיתית ההומיה, שירה חרישית ונוגה, הולכת ומזומזמת ומתקרבה, ואפרים — ראשו היה מוטל בכפיו הפזורות, שהיו מחבקות ותומכות אותו, ופניו אל חלקת המים, הקפואה בנגהה וזורמת לאטה, ושפתיו פוטרות ופוטרות בלחש: — בארצות ובמדינות, אשר רגל לא דרכה שם, ובדורות ובתקופות, שאבות אבותי לא זכרו אותם, היה היתה ריבה..." („אצל").

במידה ששירת־אמת היא אחד משיגים בנצח, מובטחני, שיצירת א. נ. גנסין משתייכת לשירה זו, ועוד נוסיף להתבשם ממנה זמן רב.

צבי ארד:

א. עתה אנו מחפשים מטמונות בבטן האדמה, להעלותם ולזככם מסיגיהם, עד אשר יותכו לגלם חדש ויוצקו בדפוסיה של השעה המחכה להם. עתה יקומו גם כוריה של מורשתנו הרוחנית להעלות מן השכחה כל בצר של אמת, אף כי אין קדושתו נותנת לזככו. להתיכו וליצקו מחדש. גנסין הוא בן עורק הזהב שבספרותנו. ויתירה מזו: הוא אב־רובד, שכן עשה איכות חברתית שהיא נושא יצירתו לשם־דבר, ואב־גון לאורית הנפש המעורטלת השרויה בבי־יוצר שלו. אצלנו שימש גנסין קולומבוס לנפש ודרכיה, והורה לשירה להתהלך בהן. גילוי זה ודרך זו — יצרוהו לעד בגנזי האומה.

אך היום אי־אתה עומד בפני קסמו של גנסין, כשאתה פותחו באקראי, בכל דף שהוא. אך כאז כן עתה, אין לחשל ממתכת אצילה זו, אפילו קרדום אחד להפור בו. נמצא כי תהלתה בתהילתה. אך יש בכוחה לעדן כל נתך בן־זמננו. כאז כן עתה אין לקרוא בגנסין בלי סיועה של הביקורת הגואלת, המשתפת עצמה במעשי היוצר, להדגיש ולרפות, לגלות ולהוקיע, להחיות ולקטול.

א. נ. גנסין

ואכן פתח גנסין את קרביה של האינטליגנציה העברית הכלה בייסוריה שממונה, אך לא ידע להעלות לה ארוכה. (כן עשה כמה שנים אחריו, בזמנו, במקומו ובבוהו — פרוסט). המדרוניות המסחררת שבעולמו של גנסין עשויה להבלם על־ידי הביקורת המדריכה. שאם לא יחונך הקורא לראות צל־הרים כצל עובר, אין במורשתו של גנסין להנחיל במקום ראיית־עולם בונה — סמיות־עולם ניהיליסטית. אך תהומות הנפש הזכים של הצעיר העברי, אשר גנסין קדח אליהם ותנועת הנוער העברי שאבה את מימיהם, החיו את צחיונה של חיבת־ציון הרומאנטית־בעל־ביתית, והולידו, לאחר בירור גנטי אכזר, את דמות האדם העברי המגשים.

ב. רבה השפעתו של גנסין על הרבים, שמא על כולם, אף כשאין הכבים גלויים לעין. אם תטען, למה לא נמצא תלמיד־ממשיך לגנסין, אשיב, כי שתי מלחמות עולם ריבדו מחדש את המושג „אינטליגנציה יהודית"; ממילא נתרחק החתך הסוציולוגי של התחום יניקתה הראשון של הספרות העברית הצעירה, ת"ק פרסה מתחומו של גנסין. אך מבחינת הנושא האישי — מתהלכים תלמידיו בשדה, ברחוב, ואף בשביל־הסיירים.

ולבד מכמה תלמידים מובהקים, אתה מוצא עקבות זהב של גנסין ביצירת כל אחד מסופרינו הצעירים. יש בהם וודאי אחד שאינו מעלה על הדעת את תבואתו של מי הוא דש, גנסין „רוכב" על כל הדור שלאחריו. עקבותיו גלויים יותר בשירה, בלכסיקה שלה, בעומק הדימוי, בנוסח ציורי־הפנים (פא בשווא). שפתנו החדשה מצטלצלת ממטבעות שלו, אעיז ואכליל: כולנו באנו מגנסין.

האם השפעה זו היא חיובית? לעולם היא חיובית. אילו לקו סופרינו בעודף קונטמפלאטיביות — ואתה חייב לצאת וללמדם, כי אותה נשמה על רגליים היא מהלכת, וכדאי גם להקדיש כמה עמודים לאותן רגליים — שאני. אך עיון בספרותנו החדשה אולי הוא מביאנו למסקנה הפוכה: כי חלק מהגבולות שהוצבו, מרחביהם זקוקים לחרישה עמוקה יותר משהם זקוקים לקילטור, וכל סופר אשר כבר הכה שורש בזמן, חסד יעשה עם עצמו אם ישוב ויקרא בגנסין.

ג. על הרוב חוששים אנו לשוב ולקרוא באהבה ישנה. כשקראתי בו לראשונה וכבר אני חלוץ בין חלוצים. על כן לא נתפסתי למסקנה המשמימה, אלא לשירת הייסורים הגדולים. אוירת־כישופים של הרת עולמה־של־הנפש, ריחפה על היכרות ראשונה זו. מן הדין כי קריאה שנייה, שזמנה כמחצית היובל לאחר ראשונה ולאחר ייסורי־אימה שבאו עלינו, יתגמדו לעינינו ייסורים „מקומיים" של הצדה־אצל. אך אין טוב מפכחון זה לאהבת־גנסין.

כי רק בגרותנו היא שפוקחת חושינו אל זו הבליטות הבוטה של פסלי־גנסין המתהלכים בגניו. ואין אלה פסלי־אדם בלבד. כל הגה ורחש, קול עלה נידף, קול לב אשר קם — חטובים באבן, למושש ביד. איך לא ישתכר אדם מן היין העתיק הזה?

ועל כן אודה כי היטיבה עמי הקריאה השנייה, אותה שברות שבפכחון, ואף כי הקריאה הראשונה — חסד נעורים פורש לה חיוכיו ועצבונותיו.

א. שאנן:

א. אין ספק שסיפורי א. נ. גנסין הם תחנה חשובה בתולדות הספרות העברית החדשה. עם זאת אין אני חושב שהם בחינת תחנת־מפנה. בעיית היסוד שגנסין מעמיד בסיפוריו — תכלית לבטיו של הפרט — מוארת בצורה חד־צדדית ולפרקים מיגעת. במידה שהוא משתחרר מן הפיח הפסיכולוגיסטי, ניתן לומר עליו שהצעיד את הסיפור העברי צעד קדימה באנליזה של הנפשות הפועלות.

ב. יתכן שמישהו יוכל להצביע על השפעת גנסין בסיפור זה או אחר. בכללותה, אין השפעתו ודאית וברורה כמו, בדרך משל, השפעתם של מגדלי, ברנר, שופמן ועגנון. גורלו של גנסין כגורלו של ש. בן־ציון. מספר בעל חשיבות, שמכמה סיבות אין חותמו ניכר במידה ההוגנת לו.

ג. לא חזרתי בזמן האחרון לקרוא את סיפוריו של גנסין.

ד. הנגבי:

לשאלה הראשונה: יחסי הוא — כאל דבר שאהבנו בימי־עבר רחוקים, מעשה־נערות... תמימותנו שלנו אולי הסולח לנו; היא היתה בבלי דעת. ...חטאת־נעורים! ואולם לסופר, בהבדל מקוראיו, כבר לא ניתן להכיר בכך ולכפר. והיתה זו דוקא יצירה מפתיעה וכובשת במידת בשילותה, שייצגה אישיות מוגמרת מצד השקפת־העולם ומצד העיצוב האמנותי.

גנסין ידע את האמת ומרד בה. מלבד אשה ב„בגנים" וסיפורי־הבוסר הסוציאליים שלו, הוא שימש בעיקר את המגמות השליליות בספרותנו. מחמת גישה רעיונית־פילוסופית מסוימת, כמו מחמת היפרטרופיה של „אני" חולני, הוא סילף את הטראגדיה היהודית, ואת משבר האינטליגנציה, בתקופת השפל שלאחר מהפכת 1905 ברוסיה.

יצירתו לא היתה כלל בלתי־מגמתית, „אמנות לשמה". היא גזרה — כדברי טולסטוי — גזר־דין על תופעות החיים. והוא נתמצה בכך, שבן הרב מפוצ'פ הקדים כאילו את אוטו וייניגר בתיאור השגיות הפאטאלית של האינטליגנט היהודי: להיטות ארוטית מכאן ואפסכות, פאסיביות, מכאן.

הניצשאניזם (במישרין או בעקיפין — בהשפעת הסקאנדינאבים־שבאופנה) כקריטריון מוסרי ואסתטי לגבי אותם יהודים שזכו להתעניינותו של המשורר, לא יכול להבשיל אלא את יצירתו של אנ"ג: תמונת־העולם כרצון... מדוכא! כבניעה לגורל.

אנ"ג ביטל כל תנועה בקרב העם: ציונות, „בונד", פוע"צ, השכלה; היהודים הזוכים אי־כה לחסד־עצבונו הם הנציגים המועטים של הדור הישן....

משורר דמדומי־השקיעה.

והוא לא היה „נביא". הוא לא „הקדים" לראות את השואה... הסבר כזה הוא־עצמו מיסטיפיקאטורי; לא דטרמיניזם הוא, כי־אם שלילה. ההיסטוריה מעיקרה ולמפרע. הוא היה „חוזה" לעברים, לא יותר משהיה, למשל, ארציבאשב „הוזה" לרוסים... הספציפיות היהודית אך־הוסיפה טיח לאומי לדקאדנטיות שלו. וזו עמדה בסתירה משותפת לחיי החברה היהודית הנאבקת על ההיסטוריה שלה, נאבקת על חזון ומעשה, מאז ועד ימינו — למרות הכל.

אנ"ג הוא סופר ריאקציונר, שחדשנותו (פסיכולוגיזם, האחוז־ודבוק במהפך־לשון מסוים) חיפתה כביכול שנים רבות על התוך המורעל של יצירתו. הריאליזם שלו הוא שטחי ומטעה, ככל שאינו רואה את מאבק הניגודים, את יסוד התנועה; הריאליזם שלו הוא „רוחני", כשם שרוחניותו היא דמיונית ועוינת הפראקסיס. מצד זה היה אנ"ג משוררה האחרון (מלבד עגנון...) של „יהדות־הרוח", מין „יבנה" (ששותפו בה, כמעשה־חידוש... גם נשים, קורסיסטיות; ולא עוד, אלא שהיא גם „יבנה" אנושית, ולא רק יהודית־מסורתית). אותה יהדות כבר היתה אז חזיון עובר ובטל, ואנ"ג, פוקר בית אבא ובתי הישיבות, זכה משלב ההפקר של הריאקציה הסטוליפונית, כדי שיוכל לצייר את החזרת הגלגל שלו אחורנית...

לשאלה השנייה: השפעת אנ"ג על הפרוזה הצעירה שלנו; עדיין ניכרת קצת, לצערנו. כך, ביצירתו של ס. יזהר למשל. הדברנות „הפנימית" הרדופה, חסרת הפיסוק והנשימה; אותה השתעבדות להרהוריות, שבעצם אינה אלא „העמקת ד' אמות", היינו — דלדולו של האני, סיגוגו מלכתחילה מעולם־החוץ, שהוא כמו גזירה, כפורענות, משל, כאילו „אני" יש לו קיום נאה יותר ועשיר יותר בלי החוץ דוקא... אותו כשרון סלקציוני לתת את האינטראברטיב בעדיפי האתיקה והאסתטיקה לעומת האקסטראברטיזם... אותו סילוף פילוסופי־רעיוני, המצייר את עיקרו של עולם (עולמנו) כתנוחה, ואת התנועה כיוצא־דופן, כנחשד מלמפרע בכל מום־רע...

ה„צרה" היא, ש„כותבי ספרות" נתונים לדיסציפלינה שלהם... אדם החי את משך חיי־התודעה שלו בתוך תנועה חברתית, חלוצית, קולקטיביסטית — משבא להופיע כסופר, ממה הוא ניזון יותר: מהווייו וחיי חבריו וסביבתו, או מאוצר הספרות שהורגל בו, או נתרשם ממנו בנעוריו ואין „הלחן" מרפה ממנו עוד? לצערנו, הוא נוטל את הגוף ואביזריו מן המציאות, ואלו את „הרוח המחיה" הוא מבקש במעונה שלה... הוא נוטלה מאוצרו הרוחני; והנה מסתבר, כי אוצר זה עדיין שמור בו ריח הנאפטאלין הגנסיני, שהיה אנטי־קולקטיביסטי, אנטי־מדעי, איראציונאליסטי, עוד בשעת־נתינתו, ולא־כל־שכן בימינו....

ברור איפוא שאני שולל בתכלית את „ההשפעה הגנסינית" בספרותנו.

גילוייו וצירופיו הלשוניים של אנ"ג עשויים להיות לברכה מעשירה, אם ינופו מן העומס המשמעותי השלילי ומן הסמליות האיראציונאלית ששוקעה בהם: החלומיות־באספמיה; דמדומיות; מוזיקאליות להדגשת הקול החרישי, המסתגר; כפלי־לשון וקפלי־לשון לרמיזה על הבלתי־מושג, על הספקנות והמבוכה; משכיות הדברנות כסמל הזמן, כחויה/סובייקטיבית, בניגוד מפורש לאלמנט התנועה ולעולם החוץ.

לשונו של גנסין, האחוזה כל־כך בפילוסופיה שלו ובדמויותיו, זקוקה למהפכה גדולה, כדי להפיק יקר מזולל, איזו פוטנציה מתקדמת; יזהר לא הצליח בכך. הוא נשאר משועבד לה; והוא אחד מיסודות הפורמאליזם שבו וגודש־הסובייקטיביזם.

לשאלה השלישית — הדברים מסתברים במידת־מה מן השורות שנרשמו כאן.

אליהו מיטוס:

א. מעולם לא היתה אצלי זיקה לפרוזה מעין זו של א. נ. גנסין. יצירה זו, שהיא נטולת חיים, שחסרה בה הדינמיות של פריצת גדרות, של מאבק, של פעולה, של כוח־עלומים שרירים ושריריותיים, טורפים ונטרפים, מתוך שפע של חיות, בגלים הסוערים של מאוויים, הבאים או לא באים על סיפוקם, בלי ריתוי ובלי רתיעה — יצירה זו של גנסין, שהיא, עם כל יפיפותה, היגוניותה, עם שירת הלב ויגונות הלב שבה, על פי רוב ־ אנאמית, אוורירית, מעורפלת בערפילי חוויות חולניות עם חיטוטים נפשיים, המביאים לידי חוסר־מעשה ורפיון־אונים, וגבוריה, ההולכים בצדי הדרכים, העוברים „אצל" משתה־החיים, ומאוויהם נובלים „בטרם" יספיקו ללבלב, והם נידחים „הצידה" משעת מרכבת החיים הממשיים, הסואנים, אינם לפי רוחי.

אמנם, בשעתו נהניתי גם אני (בנעורי) מהחידוש שביצירתו של גנסין, והיה בה אולי מאותות הזמן ההוא, שטיפוסים כאלה היו משקפים במקצת את המציאות של האינטליגנציה היהודית של ראשית המאה העשרים (אכסטרנים, מורים, בחורים ובחורות מתנוונים מאפס־מעשה בעיירות הקטנות המשעממות, הבטלניות, כש„הדיקאדנטיות" של הספרות הרוסית מאותו הזמן מלאה את נפשם ואת לבם הזיות והזיות דמיוניות...).

ואולם גם אז לא היתה יצירתו של גנסין בשבילי המנוף להתרוממות נפשית, להתעוררות, לחתירה אל חדוות החיים, בקיצור, ההתרשמות היתה פיוטית גרידא, אסתטית, מלנכולית — ועכשיו לא כל שכן, — שלא הייתי יכול לקרוא מחדש את יצירותיו של גנסין.

ב) לפי דעתי, אין השפעתו ניכרת על הפרוזה הצעירה שלנו. אי־אלו סימני השפעה ראינו אצל ס. יזהר בראשית דרכו בספרות (בחיטוטים הנפשיים בעיקר), אך גם הוא נגמל מהשפעה זו. ובכלל, חושבני שהשפעה כזו אינה רצויה כלל וכלל, שכן ספרות זו של גנסין אינה הולמת את דופק החיים שלנו, את הדינאמיות שבמפעלנו, וגם אינה הולמת את רוחו של דורנו הצעיר, גלוי העיניים, ישר־הלב וחסון־השרירים, שעל „החבל" אינו הולך ו„פסיכולוגיזמים" ורפלקסיות אינו יודע... הספרות הגנסינית אף מזיקה היא, שכן היא מקצצת בנטיעות הרצון לפעלתנות חברתית עם שיקופה הרצון האינדיבידואלי... לדורנו הצעיר נחוץ סיפור חייו התוססים, מה שאנו מוצאים, אמנם, אצל רוב סופרינו הצעירים, אם רב או מעט כשרונם, והתחנחנות נפשית זו של יצירת גנסין לעולם לא תהא קרובה לרוחו של דורנו, מעצבי היינו ההכרתיים־המדיניים החדשים. ג) מהאמור לעיל מובן, מדוע אינני קורא כעת את סיפוריו של גנסין, ואם אקרא אותם תהא בוודאי התרשמותי שלילית.

עוזיאל אוכמני:

לא אעלים כי ניסוח השאלה הראשונה המבליט את התיבה „יחסך" הביאני לידי מבוכה, שכן עשוי הוא להכשיל את הנשאל על־ידי שגוררו להטעים במידה מופלגת את התיבה „אני", ונמצא מקפח את העניין לגופו, אשר לליבונו ולקירובו ללב הקורא בן־ימינו אתה טורח.

והרי תשובתי הקצרה, והבלתי־ממצה, לשלוש השאלות שהצגתם:

א) א. נ. גנסין הוא בחינת תנא וראשון. כמגדלי. מגדלי הגדול הוא הקונקוויסטאדור של הספרות העברית החדשה, שסיפח לה שטחים רחבי־ידיים, שם בפיה לשון חיה של בריות רבות ושונות, אנ"ג היה האמודאי שלה. הוא נתן לה את העומק. ובמקום שפסקה הוויית גיבוריו של מנדלי שם התחילה הוויית גיבורו של א. נ. גנסין. גדולתו של גנסין מתבלטת רק על רקע הדור והתקופה, חרדת הדור ומבוכת התקופה, שביטאן בכוח אמנותי רב, באמת אמנותית יוצרת. לצערנו לא עשתה בתחום זה הבקורת העברית אלא מעט מאוד: שוללי יצירת גנסין ביטלוה מן העיקר ולא ראו צורך להתמודד עמה; חסידיה — הסתפקו בהכברת פסוקים „פיוטיים", טשטשניים־דבקותיים, שאינם מסבירים דבר.

כדי לראות את מקוריותו ואת ראשוניותו של א. נ. גנסין אין צורך להתעלם ממוגבלותו הרעיונית, שהעלימה ממנו מוצא חיובי, אך יאושו חדור כל־כך הרבה בקורת חברתית ריאלית, כל כך הרבה טוהר מוסרי, כל־כך הרבה שאיפה כנה לשינוי פני החיים, שינוי־מן־היסוד — שעם כל צמצומו הרי מפעלו הספרותי מפעל קיים, בקדם, מאבני־שתייה של ספרותנו החדשה.

ב.) בשנים האחרונות השפעתו מורגשת ביותר ביצירתו של ס. יזהר. בתנאינו שלנו, תנאי מולדת נבנית וחיים מתחדשים, נוטה אני לראות בהשפעה זו, ובעיקר בדרך שקלט אותה יזהר (קליטה אהיסטורית־„מיכאנית"), השפעה שלילית.

ג.) כך, ולא פעם אחת, ומדי פעם נתכב אני מחדש לאמנותו הגדולה. יש קסם מיוחד למפעלתם של בנאים ראשונים: מצאו קרפף ריק והורישו בניין לתפארת. אך לדור היום בבניינו קשה: חסר בו אוויר.